Magyar Tudományos Akadémia
Pedagógiai Bizottsága

ÚJ KUTATÁSOK A NEVELÉSTUDOMÁNYOKBAN

2008

Hatékony tudomány, pedagógiai kultúra, sikeres iskola

ÚJ KUTATÁSOK
A NEVELÉSTUDOMÁNYOKBAN

2008

Hatékony tudomány, pedagógiai kultúra, sikeres iskola

Szerkesztette: Kozma Tamás és Perjés István

Kiadja: az MTA Pedagógiai Bizottsága

Lektorok: Bárdos Jenő, Falus Iván, Halász Gábor,
Hrubos Ildikó, Kelemen Elemér, Köpeczi Bócz Tamás,
Mátrai Zsuzsa, Nagy József, Szabó László Tamás

ISBN 978-963-503-401-7

A borítón szereplő fotót Molnár Patrik készítette
Olvasószerkesztő: Dimák Márta
Nyomdai előkészítés: Veres Ildikó

TARTALOM

Kéri Katalin

GYERMEKÁBRÁZOLÁS AZ 1950-ES ÉVEKBEN A *NŐK LAPJA* CÍMOLDALAIN

Bevezetés

A magyarországi nevelés- és gyermekkortörténet kutatói az utóbbi években több, a 20. század második felének jelenségeit és eseményeit feltáró kutatást végeztek. A rendszerváltozást követően ugyanis számos, korábban nem vagy csak nehezen hozzáférhető forrás vált tanulmányozhatóvá, és utoljára van még lehetőség az orális emlékek összegyűjtésére is. Emellett a társadalmi-politikai körülmények, a szocializmus időszakára vonatkozó hiteles ismeretek iránti igény is segítette a vizsgálódásokat. Ez a tanulmány egy olyan mikrokutatás rövid összefoglalása, amelynek során az 1950-es évtizedben megjelent heti újság, a *Nők Lapja* című képes magazin mintegy másfélszáz, gyermekeket (is) ábrázoló címlapképének sokszempontú *ikonográfiai* elemzését végeztük el.

A történeti ikonográfia módszerei (*Cennerné Wilhelmb*, 1986; *Basics*, 1998) a 19–20. század fordulójától jelen vannak a történettudományi kutatásokban. Igazi kiteljesedésük azonban a 20. század végére tehető, amikortól hatásuk a neveléstörténeti vizsgálódásokban is világszerte érzékelhető. Az eddig e téren elért ígéretes kezdetek és biztató, sokat sejtető eredmények ellenére is megállapíthatjuk, hogy napjainkban a neveléstörténet (jobbára múzeumokban összegyűjtött) tárgyi, képi forrásainak elemzése csak kibontakozóban van, többnyire nem állnak még rendelkezésünkre – legalábbis magyar nyelven – módszertani útmutatások, sőt magukat a korszakonként vagy tematikusan szerkesztett adatbázisokat, neveléstörténeti képgyűjteményeket is jórészt ezután kell összeállítanunk. A munkában eligazodási pontot jelenthetnek egyrészt olyan külföldi szakkönyvek, amelyek a (nevelés)történeti ikonográfiához kapcsolódnak (például *Keck* 1988; *Schmitt* és mtsai, 1997; *Cunnington* és *Buck*, 1978; *Schorsch*, 1979), külföldi tudományos tanácskozások anyagai (például a XIII. Coloquio de Historia de la Educación: La infancia en la Historia: Espacios y Representaciones. 4a Sección: Imágenes y representaciones sobre la infancia. Donostia – San Sebastian, 2005), más országokban megjelent (általában egyes neveléstörténeti korszakokat felölelő) képgyűjtemények (*Manacorda*, 1992; *Schiffler* és *Winkeler*, 1991; *Alt*, 1960–1965; *Müller*, 1996; *Balogh,* 2000), digitális gyűjtemények (például a Pictura Pædagogica Online [PPO], Németország) és természetesen azok a hazai próbálkozások, amelyek ebben a tárgykörben az elmúlt években születtek (*Szabolcs,* 2006; *Mikonya*, 2006, 2008; *Géczi*, 2005; *Hegedűs* és mtsai, 2008; *Tészabó*, 2008). Megfelelő, az ikonográfiai elemzésekhez segítséget nyújtó módszertani alapozáshoz nélkülözhetetlenek továbbá a képelemzésekkel, a szimbolizációval, a fotó- és filmelemzéssel kapcsolatos kézikönyvek és tanulmányok is (például *Gombrich*, 1968; *Panofsky*, 1984; *Kapitány Ágnes* és *Gábor,* 1995; *Szilágyi,* 1999).

A vizsgált történelmi időszak

Az 1950-es évtized Magyarország történetében eseménydús időszak volt. Az ország 1948 után szerves része volt a szovjet államrendszernek, és ezért itt is jellemző volt a szocialista iparosítás; a mezőgazdaság szocialista átszervezése; az egypártrendszer bevezetése; a társadalomban tapasztalható, jórészt mesterségesen „gerjesztett” és levezényelt mobilitás, tömegek „helycseréje” a társadalomszerkezeten belül; a terv- és munkaerő-gazdálkodás; az „éberség” meghirdetése és a békeharc. A korszak gyermekkortörténetének, gyermekszemléletének

alakulását is nagyban befolyásolta a nemzetközi erőviszonyok változása, a hidegháború, a tervgazdálkodás bevezetése, a szovjet modell követése vagy az arra való törekvés, a külföldi és magyarországi munkásmozgalmi irányzatok lépései, illetve a Magyar Dolgozók Pártja politikájának mozgásai. Ez az az évtized, amikor is 1956-ban Magyarországon forradalom zajlott, amelyet azonban hetek alatt levertek, és azt követően a *Kádár János* nevével fémjelezhető, évtizedekre meghatározó politikai irányvonal volt az uralkodó.

A népesedési mutatókat megvizsgálva látható, hogy Magyarországon a II. világháború után csekély mértékben ugyan, de emelkedni kezdett a születési arányszám, amely 1947 és 1950 között a háború előttinél magasabb, 21 ezrelékes szinten stabilizálódott. Az ezt követő két évben kismértékű csökkenés volt tapasztalható, 1953-tól viszont – az anya- és csecsemővédelmi intézkedések, az abortusz lehetőségének drasztikus korlátozása, illetve a propaganda hatására jelentős népességnövekedés következett be. 1954-ben a születési arányszám elérte a 20. század második felének legmagasabb értékét, és kiemelkedően magasnak számított egész Európában. A 23 ezrelék körüli érték két éven át stagnált, az 1956-tól legalizált művi vetélések és a korábbi adminisztratív jellegű intézkedések eltörlése azonban jelentősen leszorította a születési arányszámot (*Klinger*, 1999, 47. o.)

A népességszám *Klinger* adatai szerint 1945 és 1960 között az alábbi módon alakult (1999, 45.):

Év	**Fő**	**%**	**Növekedés**
1945	9082 ezer		211 ezer fő
1950	9293 ezer	2,3	474 ezer fő
1955	9761 ezer	5,1	194 ezer fő
1960	9961 ezer	2,0	

Bár a születések évi száma erős ingadozást mutat, a korabeli statisztikai adatokból jól kitűnik, hogy 1953 és 1955 között jelentős hullámhegy alakult ki.

A kutatásról

Kutatásaink során – támaszkodva korábbi, a Pécsi Tudományegyetemen végzett, az 1950-es évek gyermek-, nő- és tankönyvtörténetének részleteit feltáró vizsgálódások eredményeire (*Kéri,* 2003, *Kéri* és *Varga,* 2006, *Buriné Pálfi*, 2006) – megpróbálkoztunk egy olyan ikonográfiai kutatás lefolytatásával, amely az évtized egyik prominens, a hazai (inkább városi) nőtársadalom hetilapjához, a *Nők Lapjá*hoz kötődik. A képes magazin címoldalain 1950 és 1959 között található, gyermekeket (is) ábrázoló fotókat és rajzokat elemeztük különböző szempontok szerint, annak érdekében, hogy újabb metszetet nyerjünk a téma vonatkozásában.

Kutatásaink előkészítése során több nehézséggel is találkoztunk: nem sikerült maradéktalanul feltárnunk az elemzés elsődleges forrását jelentő női magazin 1950 és 1959 közötti számait, ám ennek ellenére úgy gondoljuk, hogy eredményeink nem módosulnának jelentősen a néhány hiányzó lapszám vizsgálata nyomán sem.

További nehézséget okozott, hogy a hazai örvendetes ikonográfiai, neveléstörténeti-ikonográfiai kutatási törekvések ellenére sem sikerült a saját vizsgálódásainkhoz megfelelő, jól adaptálható, már kidolgozott módszertani útmutatást találni, ezért a képelemzéshez szükséges szempontokat és szempontcsoportokat *Szilágyi Gábor* könyvére (1999) és saját elgondolásainkra alapozva dolgoztuk ki, elismerve természetesen a további pontosítások, finomítások létjogosultságát.

A kutatás forrása: a *Nők Lapja*

Mielőtt a *Nők Lapja* 1950-es években megjelent, gyermek(ek)et ábrázoló címlapfotóit áttekintenénk, az elemzés fő szempontjait és eredményeit vázolnánk, szükségesnek tartjuk magának a lapnak a rövid bemutatását.

A képes női magazinnak indulásakor, 1949-ben a Magyar Nők Demokratikus Szövetsége volt a gazdája. Főszerkesztője az 1950-es években *Barcs Sári* volt. A magazinnak számos, az újságírásban hivatásosnak számító munkatársa volt, például *Szemes Piroska, Bajor Nagy Ernő, Osváth Katalin, Földes Anna* és *Szilágyi Éva*, vagy a későbbi főszerkesztő, *Németi Irén*. A *Nők Lapja* „fénykorában" egymillió-kétszázezer példányban jelent meg; *Nádor Ilona* szerint az akkori újság „mindenkihez szólt", és „nem volt nagy konkurenciája" (*Szarka,* 2001).

A *Nők Lapja* az 1950-es években mindvégig kiemelten napirenden tartotta a nők politikai nevelését, voltaképpen – hasonlóan sok más korabeli laphoz – az akkori pártideológia egyik szócsöve (is) volt. Mivel nem állnak rendelkezésünkre az újsággal kapcsolatos hatásvizsgálati tanulmányok, nehéz lenne bármilyen véleményt is formálni arról, hogy a *Nők Lapja* politikai tanításai, a nyílt vagy rejtett utalások hogyan hatottak a korabeli olvasóközönségre. Az azonban valószínűnek látszik, hogy a hazai nők körében hosszú éveken át tartó, szisztematikusan tervezett szemléletformáló eszközről beszélhetünk a lap esetében. Ennek jelentőségét semmiképpen nem hanyagolhatjuk el, különösen akkor, ha tekintetbe vesszük, hogy a nőket övező társadalmi-politikai-kulturális környezet zömmel ugyanazokat az értékeket és üzeneteket közvetítette, mint maga a lap.

Ugyanakkor hangsúlyozni szeretnénk, hogy ez a magazin – nem kis részt kitűnő korabeli szerkesztőinek, újságíróinak és fotósainak köszönhetően – színes témakínálatával, a „mindennapokról" tudósító riportjaival, irodalmi betétjeivel számos magyarországi nő egyik legfőbb olvasmánya volt. A divatról, a háztartási munkáról, a gyermeknevelésről, a női szerepek „összeegyeztetéséről" és más, a nőket érintő témákról is szólt ez a lap a politikai (direkt vagy indirekt) tartalmú írások mellett.

A címlapképek elemzésének fő szempontjai; módszertani alapvetések

Kutatásunk során a sajtófotó-elemzéshez háttértudásként felhasználtuk egyrészt a korszakkal kapcsolatos történelmi, gyermekkor-történeti ismereteinket, másrészt – a kutatás módszertani alapjainak kidolgozásához – a képi közlési mód vizsgálatánál szokásos számos szempontot és eljárást is áttekintettünk. A címlapok értelmezéséhez (korlátozottan) a *Nők Lapja* belső tartalmát is vizsgáltuk. Az alábbiak voltak az elemzés fő szempontjai:

I. A *Nők Lapja* címlapképeivel kapcsolatos egyik kiemelt szempontunk volt magának az ábrázolt gyermeknek (gyermekeknek) a megjelenítése. Valamennyi, gyermek(ek) képével készült címlap esetében vizsgáltuk eszerint, hogy az ábrázolt gyermek(ek)
   - milyen korcsoportba tartozóak;
   - milyen neműek;
   - hányan vannak;
   - kikkel láthatók együtt;
   - mekkora helyet foglalnak el a címlapon (milyen a térkitöltés).

II. Külön vizsgálódási szempontként emeltük ki azt, hogy az ábrázolt gyermekek mivel foglalkoztak, milyen tevékenységek közepette, milyen élethelyzetükben láthatók. Ezt egészítette ki az a szempont, hogy milyen környezetben (milyen háttér előtt) szerepelnek a fotón vagy rajzon (plakáton). Azaz fontosnak tartottuk az észlelésben jelentkező és az észlelést irányító kulturális kódok minél mélyebb szintű feltárását, hiszen ezek nagyban segíthetik

a felismerést, az azonosítást, az ábrázolt hely, idő, esemény, tevékenység értelmezését, magának a címlapkép témájának a meghatározását.

III. Feltártuk és számba vettük a képeken jelen lévő szimbólumokat, ezek változását az évtized során, amelyek alátámasztották a címlapok funkciójának árnyaltabb megértését, a kódolt fotók üzenetének biztonságosabb megfejtését. A képek funkciójával kapcsolatosan Szilágyi Gábor kétféle csoportosítását vettük iránymutatónak. Eszerint a sajtófotó hármas funkciója „1. Rögzíteni a tényeket (az információt), mesterséges memóriatárat alkotni, mely mentesít a felidézés erőfeszítésétől; 2. továbbítani az információt olyan, az emlékezet számára megragadható formában (kép), amely segíti az információ emlékezetbe vésését; 3. alakítani az információt, hogy a kívánt tartalommal kerüljön a kép az emlékezetbe". (*Szilágyi,* 1999. 89. o.) E szempontok közül főként a 3. állt figyelmünk középpontjában.

Más megközelítésben (a szerkesztési koncepciót, a sajtófotók lapban való elhelyezését, térkitöltését illetően) érdemes még azt a kérdést is feltenni, hogy az adott (címlap)kép illusztratív vagy informatív funkciót tölt-e be; kutatásunk során igyekeztünk erre is figyelni, mindvégig szem előtt tartva, hogy a címlapkép különös és sajátos fajtája a sajtófotónak, kiválasztása megkülönböztetett értékét jelzi.

IV. A címlapkép jelentésének kibontása elképzelhetetlen a képi közlés mellett álló szövegek (nyelvi elemek) számbavétele és elemzése nélkül. Így vizsgálódásunkban valamennyi címlapkép esetén kigyűjtöttük és évenkénti bontásban csoportosítottuk a képen szereplő címeket, idézeteket, jelmondatokat, magyarázatokat, illetve a szöveg nélkül megjelent fotókat külön is számba vettük. Bár a sajtófotóhoz kapcsolt szöveg szerepe általában az, hogy a képi közlést megismételje, megerősítse, vizsgálódásaink során számos esetben volt megfigyelhető az a jelenség, hogy a címlapfotón elhelyezett szöveg új jelentést vezetett be (mely a képi közlésből önmagában nem vagy nem feltétlenül következett), illetve hogy a szöveg magát a képi üzenetet átértelmezte, kiegészítette. Így tehát ennek az elemzési szempontnak a beemelése különösen hasznosnak és fontosnak bizonyult.

V. Fenti szempontok mellett lényeges vizsgálódási iránynak tekintettük a fénykép észleléséhez, értékeléséhez kapcsolható konnotációs eljárásokat. Ezek egyfajta megközelítés szerint az alábbiak: (1) a trükk, amely „a fénykép valósághűségét használja ki, és denotált jelentésként tudatosít erőteljesen konnotált jelentéstartalmat"; (2) a beállítás, amely nem csupán fényképészeti eljárás, hanem „jelentésbeli funkciója van"; (3) a tárgy, amely „elhelyezésének és beállításának különleges súlya van, mert a konnotált jelentés a lefényképezett tárgy értelmezése alapján születik"; (4) a fotogénia, „melynek lényege, hogy a konnotált jelentés magában a megszépített képben van"; (5) az esztétizmus, amikor is „a sajtófotó művészi szándékból születik"; (6) mondattan, amikor „a konnotációs folyamat nem az egyes képek (szegmentum), hanem az egész sorozat (szupraszegmentum) szintjén látszódik". (*Szilágyi,* 1999. 117–118. o.)

Természetesen a fénykép konnotálásának egyéb lehetőségei is vannak, úgy mint a gondolati síkon lejátszódó konnotálás vagy (harmadik kategóriaként) azok az ideológiai vagy erkölcsi indítékú konnotálások, amelyek az 1950-es évek vizsgált címlapképei esetében jelentős mértékben jelen voltak, ezért vizsgálatuk különösen indokolt.

VI. Végül összegyűjtöttük a vizsgált forrásanyag esetében azokat az információkat is, amelyek a címlapokon közölt sajtófotók és rajzok vonatkozásában a kép eredetét illetően megállapíthatók voltak. A *Nők Lapja* címlapképeinek túlnyomó részét az 1950-es években az újság munkatársai (különösen *P. Szádvári Éva* és *Nádor Ilona)* készítették, illetve a Magyar Fotó, majd az MTI hírügynökségétől származtak, így feltételezhető, hogy kiválasztásukat és feldolgozásukat a lap szerkesztési koncepciója irányította. A fénykép keletkezésének idejét és helyszínét csak ritkán közölték a címlapokon, technikai jellegű szöveges utalásokkal pedig a vizsgált korszakban csak elvétve találkozhatunk.

A kutatás eredményei

Kutatásaink szerteágazó eredményeit ebben az alfejezetben röviden összegezve mutatjuk be.

A *Nők Lapja* címlapjainak, cikkeinek és képanyagának átvizsgálásával világosan megállapítható, hogy melyek voltak az 1950-es években a gyermekszemlélet legfőbb elemei. A lap folyamatosan és töretlenül szólt a gyermekek helyzetének jelentős (és óriási távlatokkal kecsegtető) javulásáról. Mint az akkori élet minden dimenziójában, e lapban is gyakori és bevett fordulat volt az 1945 előtti (ám csakis a Horthy-korszakot érintő) helyzet abszolút negatív módon való bemutatása, a szegénység, a gyermek- és csecsemőhalandóság egyedüli hangoztatása úgy, hogy közben a II. világháború előtti eredményekről (például az iskoláztatás kiterjesztése, a gyermekvédelmi intézkedések bővülése stb.) egyetlen szót sem ejtettek. A gyermekek helyzetének bemutatása kapcsán (is) a két világháború közötti korszak lett az „antikorszak" az 1950-es években, és ez a fajta sematikus történelemábrázolás egészen az 1990-es évek kezdetéig több sajtóorgánumban és a tankönyvekben, ifjúsági könyvekben is jellemző maradt.

Az 1950-es évek ötéves tervek teljesítésének lázában égő Magyarországa, az akkori társadalom – benne természetesen a nők és a gyermekek helyzete – a címlapokon csakúgy, mint a cikkekben és plakátokon – szinte teljesen pozitív beállításban szerepelt. A kor pártideológiájának megfelelően a *Nők Lapja* minden sorát is áthatotta a kirobbanó optimizmus, valamint az „apróbb" nehézségek közeljövőben történő legyőzésébe vetett hit. A hazai gyermekeket bemutató írásokban szinte állandó jelzőként szerepelnek a „gyermekkor" mellett a „vidám", a „boldog", a „napfényes", a „napsugaras" szavak, a gyermekek mind „boldogok" és „kacagóak" a szövegekben. A pozitív gondolatokat és a társadalom fejlődésével kapcsolatos optimizmust az újság címoldalain bemutatott gyermekek képe is sugallta, illetve alátámasztotta. Az általunk vizsgált időszakban mindvégig pufók, nevetős arcú, szépen fésült, ünneplő ruhás kisfiúk és kislányok népesítették be a lapot – legalábbis akkor, ha az illusztráció valamelyik szocialista ország, illetve Magyarország bemutatásához tartozott. A *Nők Lapjá*ban csakis a magyar, a szovjet, a román, a kínai, a bolgár, az albán, a lengyel és vietnami gyerekek voltak nevetősek, kövérek, jólfésültek és tiszták, ábrázolásuk gyakran barokkos, puttószerű. Hogy „nagyszerűnek" ábrázolt helyzetük még szembetűnőbb legyen, ellenpontként (a Horthy-rendszer fentebb említett bemutatása mellett) megjelentek az „imperialista és gyarmati" országok gyerekei, szövegekben és képekben is illusztrálták nehéz sorsukat, folyamatosan hangsúlyozva, hogy csakis a szocialista országokban jó gyermeknek lenni. A „múlt" és „jelen" összehasonlítása, a „szocialista" és „imperialista" országok gyermekeit összevető ábrázolás teljesen sematikus, fekete-fehér volt, annak gyakori hangoztatásával, hogy a világon a legjobb a Szovjetunióban élni. Ezt a gondolatot nem csupán címlapképekkel és szalagcímekkel igyekeztek alátámasztani, hanem az újság belső oldalain a szocialista tábor gyermekintézményeit bemutató számtalan képriporttal is. Ezek között nagyobbrészt a magyarországi óvodákat, bölcsődéket, iskolákat, szülőotthonokat, gyerekkönyvtárakat, úttörő-létesítményeket leíró cikkek, képsorozatok szerepeltek, és – mint minden más korabeli sajtótermékben – gyakori statisztikai adatsorok. A tervgazdálkodás kiemelt területe volt a gyermeknevelés sokasodó feladatait megoldó intézmények gyarapítása, ám 1955-ben már jól látszott, hogy az óvodák és bölcsődék fejlesztésének üteme korántsem tart lépést a megnövekedett gyermeklétszámmal.

A gyermek azonban nem csupán mint az öröm, a boldogság „szimbóluma" szerepelt a *Nők Lapja* címoldalain, hanem a békeharcot, a gazdasági növekedést, a haladást kifejező személyként is. A gyermekfotók állandó illusztrációkká váltak a békekölcsön-jegyzés, az ötéves terv teljesítése, a szovjet–magyar barátság, a (szovjet) katonák, a rend dicsőítése kapcsán, és nem hiányoztak soha a gyermekek a politikai kongresszusokról, a párt vezetőit bemutató fotókról és plakátokról. Világosan kiderül az egykori képek elemzéséből, hogy a gyermek, a gyermekkor szöveges vagy piktografikus megjelenítésével gyakran támasztották alá az ideológiai tar-

talmú mondanivalót, és a „gyermek” állandó emlegetésével próbálták elfogadhatóvá (és „eladhatóvá”) tenni a nem túl népszerű eszményeket. Az 1950-es évek első felének központilag irányított és felügyelt sajtójában a gyermek például magával a boldog jövővel egyenlő, és őt éri sérelem, ha a felnőttek nem cselekednek megfelelő módon, azaz nem vesznek részt a sztahanovista mozgalomban, a békeharcban, a békekölcsön-jegyzésben, a téeszesítésben, a szocialista építő munkában, a tanulásban, a választásokon, a pártmunkában, a szocialista országokkal való együttműködésben.

Ha áttekintjük azt, hogy a közel másfélszáz címlapképen milyen élethelyzetekben, mely tevékenységek közepette, milyen politikai tartalmú szimbólumok és miféle szalagcímek társaságában láthatjuk az ábrázolt gyerekeket, akkor fenti megállapításainkat tovább pontosíthatjuk. Ezeket az elemzési szempontokat használva ugyanis kitűnik, hogy a címlapképek hűen, mint egy barométer követték a politikai-társadalmi változásokat.

1950 és 1953 között, *Rákosi Mátyás* pártelnök időszakában a címlapképeken csakúgy, mint a korszak valamennyi ikonográfiai ábrázolásán, a gyerekek többnyire nem a koruknak megfelelő élethelyzetekben, nem a gyermekkorra jellemző szituációkban láthatók. Jellemzőbb volt az, hogy légüres térben, távolba néző tekintettel, szovjet vagy magyar katona karjában/mellett, vízi erőmű, gyár, a Kreml, tank vagy egy hősi emlékmű előtt ábrázolták őket. A címlapokon szereplő szimbólumok között gyakran szerepelt szovjet és magyar zászló, az úttörőélet jelképei: nyakkendő, őrsi zászló, egyenruha, továbbá békegalambok, pártjelvények. A képekhez tartozó szövegek szinte minden esetben direkt módon megfogalmazott politikai tartalmúak, így még jobban nyomatékosítják a címlapképek üzenetét. Ilyen jelmondatok szerepeltek például 1950-ben a gyermekábrázolások alatt: „Anyák! Harcos összefogással védjük gyermekeink boldog jövőjét!”, „A Tervkölcsön nyertese az egész dolgozó magyar nép!”, „Magadért, családodért: jegyezz békekölcsönt!”; 1951-ben a fokozódó békeharc jegyében: „Felelősek vagyunk a világ minden gyermekéért”, „A magyar nép örökre szívébe zárta a felszabadító hős Szovjet Hadsereget”, „A virágzó holnapokért, gyermekeink boldog életéért aláírjuk a békeívet”, „Magyar asszonyok, magyar anyák! Gyermekeitek boldog jövőjéért dolgozzatok az ötéves terv győzelmeiért, védjétek a békét!”, „Gondoljunk saját gyermekeinkre és segítsük a koreai hősök gyermekeit!”, „A koreai gyermekekért – A koreai hősök a mi gyermekeinkért is harcolnak...”; 1952-ben például a „Moszkvára tekint a békeszerető emberiség – Éljen a XIX. pártkongresszus!” felirat. Feltűntek még a május 1-jei, április 4-ei ünneppel összefüggő mondatok, valamint Sztálint és Rákosit üdvözlő feliratok.

1953-ban, amikor is nyáron Rákosi Mátyást az élet minden területén pozitív változásokat hozó, reformer *Nagy Imre* váltotta a miniszterelnöki poszton, a *Nők Lapjá*ban is lényegesen megváltoztak a címlapképek feliratai és a rajtuk ábrázolt szituációk. Táborozásra készülő, vásárra menő, Télapót váró, őszi sétára induló gyerekek váltják fel ebben az évben a korábbi, katonákat és pártvezéreket ölelő gyerekeket. Változnak a szimbólumok és a képaláírások is ebben az évben: „Kisunoka az első leckét mutatja nagyapónak”, „Az Úttörő Áruházban Télapó meghallgatja és feljegyzi a gyerekek kívánságait” ... stb. Megjelentek a játékbabák, a mesekockák, a lakásbelsők, az iskolai, óvodai, bölcsődei tárgyak a gyermekeket ábrázoló képeken. Az 1954-es volt az első olyan év a női képeslap történetében, amikor is a címlapképek csakúgy, mint a belső oldalakon található képriportok és egyéb illusztrációk, már csak igen kevés ideológiai-politikai mondanivalót hordoznak, sokkal inkább jellemző a valóságos élethelyzetek, a mindennapi szituációk bemutatása. A gyermekek tevékenységei között a hógolyózás, a bölcsődei ebéd, a zenélés, a séta és az alvás szerepel, jóllehet, ebben az évben sem hiányzott teljesen a gyerekek katonákkal való szerepeltetése, illetve a „passzív”, „pózoló” gyermekek ábrázolása.

1955-ben ismét jól érzékelhetően mutatják a politikai változásokat a *Nők Lapja* címoldalain bemutatott gyermekábrázolások: a Moszkva bizalmát elveszített és a pártból is kizárt Nagy Imre politikáját újra másfajta, a mindennapokat ismét sokkal jobban átpolitizáló párt-

és országvezetési irány váltotta fel. Ebben az évben a címlapokon feltűnően sok az édesanya-gyermek ábrázolás, és szinte mindegyik kép gyűlésekkel, konferenciákkal, békeharccal összekötött ideológiai tartalmat közvetít. A Varsói Szerződés megalakulásának évében a címlapképek fő üzenete ismét a „békeharc" fontossága, amely az anyák kötelessége, a gyermekek szép jövőjének záloga; a szovjet katonák gyermekbarát viselkedése, a szovjet–magyar barátság hangsúlyozása; és – hasonlóan az előző évekhez – a gyermekekről gondoskodó szocialista állam (jóltápláltság, orvosi ellátás, iskoláztatás, táboroztatás stb.) bemutatása. Ezt erősítették a képekhez kapcsolt jelmondatok is: „Üdvözlet a IV. Magyar Békekongresszusnak", „Dicsőség és hála a felszabadító Szovjetuniónak, a béke és a szocializmus szilárd támaszának!", „Magyar nők, magyar anyák! Családotok, gyermekeitek boldog jövőjéért emeljétek fel szavatokat a háborús gyújtogatók ellen! Neveljétek gyermekeiteket a munka és a haza szeretetére!", „Anyák, akik az életet adjuk, egyesüljünk az élet megvédésére!"

1956-ban, az SZKP XX. kongresszusa nyomán Magyarországon is viták, politikai küzdelmek kezdődtek, valamelyest szabaddá vált a sajtó is; júliusra mindez belpolitikai válsághoz vezetett, aminek hatására Rákosi Mátyás „egészségi állapotára" hivatkozva felmentését kérte, és elhagyta az országot, a helyére *Gerő Ernő* került. 1956 októberében kitört a magyar forradalom, összeomlott a sztálinista pártállam, és megalakult Nagy Imre második kormánya. A forradalmat megelőzően a *Nők Lapja* címoldalain a gyermekábrázolások semmit nem tükröztek a politikai változásokból, annak leverését követően pedig magának a forradalomnak a heteire is csak halovány utalások történtek. A gyerekek ebben az évben strandolnak, olvasnak, játszanak a címoldalakon, nem szerepelnek mellettük katonák, békegalambok, sőt még az úttörőélet jelképei sem. A képaláírások efféllék: „Tavaszi szélben...", „Az ünnepi könyvhéten", „Jaj, de szép a nyár!", „Mi minden van az iskolatáskában...", „Nem túl hideg?". Ezt és a következő, 1957-es évfolyamot olvasva azt láthatjuk, hogy nyoma sincs az 1956-os forradalomnak és leverésének, mintha meg sem történt volna.

A gyerekek 1957-ben addig soha nem látott módon és arányban aktív szereplői a *Nők Lapja* címlapképeinek, ráadásul kifejezetten gyermeki cselekvések közepette láthatók a legtöbb esetben, például játszanak, korcsolyáznak, olvasnak, számolnak, énekelnek, eszegetnek. A *Ho Si Minh*-t fogadó úttörők nyakában lógó nyakkendőn kívül a gyermekeket ábrázoló címlapokról hiányoznak az ideológiai szimbólumok. Helyettük az ünnepekhez, a régi hagyományokhoz kapcsolódó jelképeket hangsúlyozták ebben az évben, mint például a népviselet, a hímes tojások, a (Télapó)csizma, a karácsonyfa. A szöveges közlések is igen ritkán voltak politikai üzenetek 1957-ben, inkább ilyenek: „Ez már nem játék...", „Őszi verőfényben", „Türelemjáték", „Vajon anyu észreveszi?", „Karambol", és „De jó lenne az a hintaló karácsonyra..."

1958-ban a gyermekeket a *Nők Lapja* címoldalain korábban sosem látott változatos tevékenységi formák között találhatjuk. Számos képen szórakoznak, nézelődnek, játszanak, több képen is valamilyen munkatevékenységgel foglalatoskodnak: libákat legeltetnek, ezermesterkednek, egy fotón festegető kislányt, egy másikon iskolába tartó lányt láthatunk. Néhány úttörőjelkép mellett nagyobb számban láthatjuk viszont a „munkára nevelés" kellékeit: ecset és festővászon, legeltetett állatok, fonott kosár, kapa és agyagmodell szerepelnek a gyerekek mellett a címlapokon, és a szövegek is leginkább ilyesmiről szólnak.

1959-ben a *Nők Lapja* címoldalán a gyerekek többsége is természetes élethelyzetben, hétköznapi/gyermeki tevékenység közepette látható. A mosakodó, szülinapi tortát bámuló, szappanbuborékot fújó, gyerektársával beszélgető, ebédelő, vízparton nézelődő, strandoló, állatkertben szórakozó, karácsonyfát néző, iskolában író és édesanyja karjában fekvő gyermekek mellett csupán kis százalékot képvisel a március 15-ei nemzeti ünnepre készülődő két úttörőt bemutató, illetve a veterántól autogramot kérő gyerekeket ábrázoló „mozgalmi" tartalmú kép. A képfeliratok többször a gyermekkorról szóló versidézetek, ideológiai szimbólum pedig szinte nem is szerepelt ebben az évben a magazin címoldalain a gyermekek mellett.

Összegzés

Összegzésként elmondhatjuk, az újságcímlapokra kiterjedő kutatásaink azt bizonyítják, hogy *egészében* nem beszélhetünk „a hazai 50-es évek gyermekképéről", hiszen ebben a politikai értelemben véve nagyon is színes és mozgalmas időszakban is évről évre, kormányváltásról kormányváltásra mindig (kevéssé vagy jobban) módosult. Jóllehet, a gyermekvállalásra való buzdítás, a gyermekek boldogságát biztosító szocialista társadalom megteremtése/megerősítése mindvégig cél volt ebben az időszakban, világosan tükröződik már az eddig lefolytatott (részleges szövegelemzésekkel is kiegészített) ikonográfiai vizsgálatokból, hogy milyen sok – néha alig érzékelhetően finom és halk – hangsúlyeltolódás ment végbe a gyermekek megítélését, a gyermeket politikai érdekek kifejezéséhez felhasználó célokat illetően.

Tisztában vagyunk azzal, hogy kutatásaink eddig feltárt eredményei korántsem képviselik, nem is reprezentálhatják a téma egészét. Számos újabb, a korabeli sajtótermékekre, írott forrásokra (például törvények, tankönyvek, gyermekkönyvek, naplók, levelek, oktatási intézmények dokumentumai stb.), képi anyagokra (plakátok, képzőművészeti alkotások, filmek és egyebek), sőt, az *oral history* ma még feltárható adataira támaszkodó kutatás szükségeltetik még ahhoz, hogy gyermekkép és gyermekfelfogás vonatkozásában pontosabban és részletgazdagabb formában bontakozzon ki előttünk az 1950-es évek története, az akkori magyar társadalom tagjainak gondolkodásmódja. Mindez azért is fontos lenne, mert az átpolitizált címlapképek, filmek vagy plakátok, versek és újságcikkek, korabeli politikai szólamok és beszédek sem feledtethetik azt, hogy a legtöbb gyermek az akkori Magyarországon is várt és szeretett lény volt, akinek képét a felnőttek szívesen látták az újságokban és másutt, és akik éppen gyermeki mivoltuknál fogva fél évszázaddal ezelőtt is „alkalmasak voltak" arra, hogy imádott és féltett lényükkel politikai üzeneteket nyomatékosítsanak. Lefolytatott mikrokutatásunk ezért nem csupán a korszak társadalmának gyermekszemléletéhez, hanem a korabeli pártideológia és -propaganda működéséhez is nyújthat adalékokat, és reményeink szerint vázlatosságában is módszertani segítséget ad az eljövendő neveléstörténeti-ikonográfiai vizsgálódásokhoz.

IRODALOM

Alt, R. (1960–65): *Bilderatlas zur Schul- und Erziehungsgeschichte.* Vols. 1-2. Berlin.

Balogh L. (szerk.) (2000): *1000 éves a magyar iskola.* Korona Kiadó, Budapest.

Basics B. (1998): Történeti ikonográfia. In: Bertényi Iván (szerk.): *A történelem segédtudományai.* Pannonica–Osiris, Budapest, 40–50. o.

Buri Antalné Pálfi E. (2005): *A gyermekszemlélet alakulása Magyarországon az 1950–1970 közötti időszakban.* (Szakdolgozat, kézirat) PTE-BTK, Pécs.

Cennerné Wilhelmb G. (1986): Történeti ikonográfia. In: Kállay I. (szerk.): *A történelem segédtudományai.* ELTE BTK, Budapest, 331–344. o.

Cunnington, P. és Buck, A. (1978): *Children's Costume in England. From the Fourteenth to the End of the Nineteenth Century.* Adam & Charles Black, London.

Géczi J. (2005): *Neveléstörténet és ikonográfia.* (Előadás) Hagyomány és megújulás a neveléstörténetben. MTA – PAB Neveléstörténeti Konferencia, Pécs.

Gombrich, E. (1968): *Művészet és illúzió.* Gondolat, Budapest.

Hegedűs J., Baska G. és Pirka V. (2008): *Életképek az ötvenes évek gyermekvédelméből.* (Előadás) ONK, Budapest.

Kapitány Á. és Kapitány G. (szerk.) (1995): „Jelbeszéd *az életünk" – A szimbolizáció története és kutatásának módszerei.* Osiris-Századvég, Budapest.

Keck, R. W. (1988): Das Bild als Quelle pädagogisch-historiographischer Forschung. In: *Informationen zur erziehungs- und bildunghistorischen Forschung (IZEBF)*, Vol. 32. Hannover, 13–53. o.

Kéri K. (2003): Gyermekképünk az ötvenes évek első felében. In: *Két évszázad gyermekei – A tizenkilencedik-huszadik század gyermekkorának története.* (Szerk.: Pukánszky B.) Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 229–245. o.

Kéri K. és Varga A. (2006): Acélos Szoszó és 25 méter vörös szőnyeg – Átpolitizált alsó tagozatos tankönyvek 1950–1956 között. *Educatio*, **XV.** 3. sz. 553–566. o.

Klinger A. (1999): Magyarország népesedése az elmúlt negyven évben. In: Fokasz N. és Örkény I. (szerk.): *Magyarország társadalomtörténete 1945–1989.* Új Mandátum Kiadó, Budapest.

Manacorda, M. A. (1992): *Storia della educazione. Dall'antico Egitto ai giorni nostri.* Giunti, Firenze.

Mikonya Gy. (2006): Pedagógiai életképek az 1945 utáni magyar nevelés történetéből. In: *Pedagógia és politika a XX. század második felében Magyarországon.* (Szerk.: Szabolcs É.) Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 59–113. o.

Mikonya Gy. (2008): *Gyermekkor az 1950-es években – a dokumentarista fotográfia segítségével.* (Előadás) ONK, Budapest.

Müller, R. A. (1996): *Geschichte der Universität. Von der mittelalterlichen Universitas zur deutschen Hochschule.* München.

Panofsky, E. (1984): *A jelentés a vizuális művészetekben. Tanulmányok.* Gondolat, Budapest.

Schiffler, H. és Winkeler, R. (1991): *Tausend Jahre Schule: Eine Kulturgesichte des Lernens in Bilder.* Stuttgart.

Schmitt, H., Link, J. W. és Tosch, F. (eds.) (1997): *Bilder als Quellen der Erziehungsgeschichte.* Bad Heilbrunn.

Schorsch, A. (1979): *Images of Childhood. An Illustrated Social History.* Mayflower Books, New York.

Szabó B. (1986): *Az „ötvenes évek". Elmélet és politika a szocialista építés első időszakában Magyarországon 1948–1957.* Kossuth Kiadó, Budapest.

Szabolcs É. (2005): *A neveléstörténet kutatási módszereinek gazdagodása.* (Előadás) ELTE Pedagógiai Doktoriskola. http://www.ppk.elte.hu/nevtud/doktoriiskola/Tortenetkutatasi_modszerek (Letöltés dátuma: 2006. 12. 11.)

Szarka K. (2001): Ez nem is szakma – több annál. Nádor Ilona fotóriporter. *Fotóművészet,* 3–4. sz.

Szilágyi G. (1999): *Elemi KÉPTAN elemei.* Magyar Filmintézet, Budapest.

Tészabó J. (2008): *A gyermekjáték egy átpolitizált korszakban.* (Előadás)

ABSTRACTS

György Hunyady

EDUCATION AND THE SOCIAL PSYCHOLOGY OF EMOTIONS

The invited paper at the VIII. National Conference on Education discusses in four topics how the findings of the quickly progressing social psychology of emotions can be utilized in the area of education: 1) After the autarchy of the information processing paradigm in social psychological research, an "affective counter-revolution" is taking place, offering clues to the development of conscious control of emotional influence and that of the so called emotional intelligence. 2) The systematic study of the emotional effects of self-related information may contribute to the better understanding and the formation of both social identity (a key element in education) and the spirit of competition (a current topic in present-day society). 3) The social psychological analysis of the variegation and the cultural patterns of emotions casts light upon the educationally positive processes of arousing ambition and upon the educationally negative processes of aggressive atmosphere mixed with tension. 4) The social psychology of happiness present (or absent) at the individual and the social levels includes the feeling of security of fair play and the elevating feeling of flow accompanying the activity – which are justified aims and exploitable circumstances in education.

György Hunyady and Mária M. Nádasi

POSITIVE SCHOOL EXPERIENCES AS REFLECTED IN MEMORIES

In recent years, we have been conducting a series of studies on "black pedagogy", attempting to understand this range of phenomena through the recall of negative experiences. The purpose of our current research project is to reveal those *positive experiences* which are regarded as deeply influential by the participants. While this phase of our research is not yet complete, our results enable us to (1) describe the contents of positive experiences encountered at school, (2) consider the sources of positive experiences, (3) present the effects resulting from positive experiences, and (4) describe the structure of positive experiences.

Zoltán Kovács and Judit Sass

INVESTIGATION OF ORGANIZATIONAL TRUST IN DIFFERENT ORGANIZATIONAL CULTURES

The study investigates the relationship between organizational culture and trust. Considering connections between organizational culture and trust, it tries to highlight bases of trust in different organization's grouped by Quinn's Competing Value Framework (CVF) model.

In the study the different components of organizational trust were identified in a sample of 48 organizations (N= 2892 participants) of different areas (offices, schools, sport clubs, media firms, different companies, etc.). This way we attempted to cover all four types of organizational culture of the CVF model.

We used two questionnaires: the Organization Culture Assessment Instrument and the Organizational Trust Questionnaire which was developed and revised in our previous studies. Comparing trust components in the four types of cultures (by ANOVA) our first findings reaffirm our hypothesis that there are significant differences in the level of trust-components in different types of cultures. Implications for organizational trust building practices are also discussed in the paper.

Anikó Zsolnai and László Kasik

THE DEVELOPMENT OF EMOTIONAL SKILLS AGGRESSIVE AND PROSOCIAL BEHAVIOUR IN PRESCHODERS

The present study reports the results of longitudinal research into the two basic forms of social behaviour, prosocial attitude and aggression, determined by the spontaneous change of social and affective skills. The development of these skills was measured in simulations of social situation and by evaluating statements as a result of application of different strategies that are very common during the years of nursery school. The participants of the research were 29 36-47-month-old children in the first year of nursery school.

Benő Csapó, Gyöngyvér Molnár, Róbert Pap-Szigeti and Krisztina R. Tóth

NEW TENDENCIES IS EDUCATIONAL MEASUREMENT: COMPARATIVE STUDIES ON PAPER-BASED AND COMPUTER-BASED TESTING IN PRIMARY SCHOOL AND HIGHER EDUCATIONAL CONTEXTS

This paper provides an overview of the most recent international trends in educational measurement, including the possibility of integrating formative, longitudinal, and online methods into a unified complex testing system. We report on the results of an empirical quantitative study on the effects of the mediating role of the medium in primary school as well as college students. Furthermore, we discuss our experiences with online data collection based on the feedback received from teachers and students.

Csaba Csíkos

MENTAL MODELS AND METAREPRESENTATION IN MATHEMATICAL PROBLEM SOLVING

The present paper outlines the theoretical framework of an experiment among third-grade school students about verbal mathematical problems. The aim of the paper is to demonstrate that it is necessary to design development programmes in which drawings by school students and teachers play an important role. Moreover the aim of the experiment has been to draw school students attention to the usefulness of drawings in solving math problems and to show that according to individual differences and the type of the problem different drawings can help solving the problem.

Gyöngyvér Molnár

THE EFFECTS OF A PROGRAMME FOR THE DEVELOPMENT OF INDUCTIVE REASONING IN PRIMARY SCHOOL STUDENTS

The present paper reports on the long term effects of a subject-independent, playful programme designed for the development of inductive reasoning skills of primary school pupils. The programme itself, the methods of its development, the principles of its operation, its short-term results and efficiency as reflected in a small-scale pilot study as well as the development process involving a large sample of children have been described in detail in previous papers. The programme was used to develop the inductive reasoning skills of children aged 6–8 for an eight-week period in the spring of 2007. The efficiency of the development was measured with a test of nonverbal inductive reasoning, which was administered to the children both at the beginning and the end of the programme. In the spring of 2008, we repeated the measurement to test whether any long-term effects can be detected after a one-year period.

István Perjés and Vilmos Vass

FROM THE "LABYRINTHS OF THE WORLD" TO "HEART'S PARADISE"
Evolution of genre in curriculum theory

The study focuses on how learning-centred curriculum paradigms can strengthen school in the changing environment of the knowledge-based society. Our starting point is that the development of the market economy and consumer society is influenced by the social, economic and cultural mechanisms of this era. Therefore, if we want schools to contribute to build a "better society", we should be aware of the learning (curricular) environment that support or restrict learning processes at the individual, group and social level. In this study a historical overview of the concept of the curriculum is given outlining the causes of changes and describing certain genres. Furthermore, the genre of the present day curriculum is analysed presenting the inter-disciplinary aspects that play an important role in the design, development and evaluation of a curriculum.

Anna Orsós Pálmai

EQUAL LANGUAGES – EQUAL OPPORTUNITIES?

Speakers of the Hungarian language, who constitute the majority of the society, typically cannot differentiate between different subgroups of Gipsies, and therefore the two communities speaking the Romani and the Boyash languages are commonly regarded as linguistically homogeneous despite the fact that the members of these two communities do not understand each other's language, and their speakers carefully observe the difference between the two languages. In addition to the linguistic and dialectal divisions, there is also considerable diversity in terms of geographical, social, economic and cultural aspects within the Gipsy people. Instead of focussing on the linguistic differences, the present paper presents the current state of Gipsy languages in Hungary, discussing language pedagogy and language teacher training in relation to the opportunities and expectations in the Hungarian educational policy.

Tibor Vidákovich and Tibor Vígh

THE RELATION OF LANGUAGE TESTING TO TEACHING

The present study aims to analyse the impact of language exams and other types of evaluation on the teaching-learning process. A comprehensive overview about the relation of language testing and teaching is given by outlining the concepts, categories and characteristics of the two main types of evaluation in language teaching.

Renáta Anna Dezső

ALTERNATIVE METHODS AND TECHNIQUES IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING

Due to several reasons foreign and/or second language teaching is not necessarily a course book driven activity. In the case of modern foreign languages in many cases professional challenge for the language teacher is choosing a course book that enables him/her to differentiate in the classroom, whereas when talking about minority languages such as Boyash or Romani we simply cannot talk about supply of relevant books. Before the political changes of the late 80s early 90s of the previous century creating educational material used to be the exclusive competence of course book writers and experts of Hungarian public education. Today due to new social and public educational circumstances these tasks are challenging teachers who may have never been educated in curriculum development. The case of minority languages in this concern is an even more burning issue: teacher training of minority language teachers and teaching minority languages in public education are its basic factors. Presence of bottom up processes can be understood as an element of a developing democracy. Learning what freedom, in our case that of the curriculum and syllabus is, does not seem to be a simple task as organizing the teaching learning process becomes personal responsibility. However, taking responsibility does not belong to those characteristics that are internalized in Eastern Europe. Learning how to take it is a long way to go which requires plenty of self experienced journeys. This study reflects on such a journey of a teacher. First I am comparing the ideal classroom to the classrooms of reality. Next I introduce three techniques of script based drama used while teaching English as a Foreign Language (TEFL) to pupils in their 6-18 years of age from my own almost two decade long educational experience. I support my experience with that of colleagues from all over the world, along their published articles in journals of TEFL. This part is followed by a section on teaching minority languages. We are to see how the techniques of script based drama can be used while teaching Boyash or Romani. I focus on the relevant adaptability of folktales, songs, role plays, games, rhymes into script-based drama activities. Last but not least I gather competences that may arm the teacher of minoriy languages in public education so that their effective everyday work would not remain a fashionable idea of recent education policies.

András Benedek

VOCATIONAL TRAINING – TRAINEE'S CONTRACT – EMPLOYMENT

The present study summarises the findings of the research on the necessity of in-service training for career starters commissioned by the National Institute of Vocational and Adult Education. It presents the background and aims of the research, describes the methods and sums up the experience before drawing conclusions. The research has been conducted at the Institute of Applied Pedagogy and Psychology at the Budapest University of Technology and Economics by András Benedek, János Kata, Éva Szabóné dr. Berki and Zoltán Víg.

Zoltán Györgyi

HIGHER VOCATIONAL TRAINING AND THE LABOUR MARKET

The Centre for Educational Research at the University of Pécs has conducted a research project on the connections between higher vocational training and the labour market. The research was triggered by the fact that higher vocational training had been introduced exactly ten years before, which gave rise to the question of how much of those ideas and expectations had been realised which were articulated at the launch of this form of training at the end the 90's. Exploring the current status of higher vocational education in its completeness would have been an unrealistic endeavour, and the National Employment Foundation was also primarily interested in labour market relationships. Therefore, we decided to focus the research on this aspect, revealing the crucial factors determining the relationship between the two spheres, viz. the institutions providing training programmes and the economic sphere.

Katalin Kéri

IMAGES OF CHILDREN ON THE COVER PAGE OF THE WOMEN'S MAGAZINE "NŐK LAPJA"

Several sources were made available after the transition in order to make research into the socialist era in Hungary possible. The present study contributes to this line of research by an investigation into the representation of children on the cover pages of the women's magazine "Nők Lapja" in the 1950s. The study applied methods of historical iconography in the analysis.

László Brezsnyánszky, Bernadett Bajusz, Zsanett Bicsák,
Ildikó Erdei-Nyilas, Imre Fenyő, Anikó Nagy Varga

THE FORMER SUCCESSFUL SCHOOL OF THE TEACHER TRAINING INSTITUTE OF THE UNIVERSITY OF DEBRECEN

The history of the Practice Secondary Grammar School of Hungarian Royal Teacher Training Institute of Debrecen between 1936–1948

The study undertakes the retrospective examination of a school worked for a relatively short time. The Practice Secondary Grammar School of Teacher Training Institute of University of Debrecen was organized as an independent institution in 1936 with Béla Jausz's leadership. It fulfilled an educational and teacher training function until 1944. According to our assessment the Practice Secondary Grammar School can be considered a successful school in many senses. It completed its function with full success as a teacher training school, it had a long-lasting positive effect on its students' life, their additional studies, their carreer likewise onto its teachers' carreer. Therefore, we are able to interpret the successfulness of the school as a phenomenon, we examined more of the dimensions of the function. The combination of the school's staff, the teachers'qualification, their school years having spent at the Practice Secondary Grammar School and their carreer. We also interpreted the headmaster Béla Jausz's professional path of life and his managerial style. The combination of the school's students, their carreer at and after school. It proved that the successfulness of a school can be never made independent of that mentality and pedagogic culture, which surrounds the institute and that the institute itself represents and makes or made an effort to realise.

Endre Kiss

BERGSON AND PEDAGOGY: CONTESTS FOR TEH BERGSONISM OF ÁRPÁD KISS

Árpád Kiss's Bergson reception is historically and philologically exact. He managed to reconstruct Bergson's achievements in philosophy. Bergson was essentially a rationalist and scientic philosopher who faced problems of "life" and "movement" by introspection. A speciality of Árpád Kiss's work is that he was follower of Bergson before he became interested in pedagogy. Therefore his pedagogic system is not directly based on Bergsonian concepts.

János Ugrai

THE "CZECH TESSEDIK", OR DIFFERENCES IN THE CZECH AND HUNGARIAN UNDERDEVELOPMENT: THE VIEWS AND SCHOOL-ORGANIZING ACTIVITY OF FERDINAND KINDERMANN AT THE END OF THE 18TH CENTURY

The life and pedagogical writings of Sámuel Tessedik (1742–1820) has been a widely studied issue in the Hungarian history of education. Among his numerous works, experiments, and innovations, his contribution to the development of the primary education of rural children and rural teacher training is particularly noteworthy. For us, Tessedik is one of the first representatives of the school-organizing educator who realized that the key to the development of severely underdeveloped areas lies in the organization of public schooling providing literacy

and practical economic knowledge for the masses. Some important elements in Tessedik's life and views bear considerable similarity to those of Ferdinánd Kindermann (1740–1801), a Czech school organizer, whom Tessedik did not personally know. In spite of the similarities, it is the differences which are highly instructive: While Tessedik's initiative remained particular and eventually failed, Kindermann became a major figure in the Czech enlightenment. In the present paper, we discuss this conspicious difference, and attempt to find an explanation.

Katalin Forray R.

SMALL VILLAGE SCHOOLS IN LOCAL SOCIETY

Small village schools are elements in our school system that will exist in the long run. A problematic feature of small schools is teaching in mixed age groups. This form has several advantages as it continues the style of family nurturing more effectively than education in separate age groups. Maintenance costs of small schools are probably higher than that of bigger schools, but there are no comprehensive cost analyses that include transportation costs to and from schools. Local small schools are important factors in the development of villages and in avoiding the cultural deterioration of villages. All this draws attention to the fact that small village schools should not be viewed exclusively within the education system and its problems cannot be solved within framework of the school system alone. Small village schools have a very important role in integrating villages into society in social, cultural and educational terms.

János Gordon Győri

THE ACCULTURATION AND SOCIALIZATION OF SECOND GENERATION VIETNAMESE STUDENTS IN HUNGARY

In their research supported by the Hungarian Scientific Research Fund, Nguyen Luu Lan Anh and Gordon Győri János are making an attempt to reveal the main factors in the acculturation and school socialisation of Vietnamese students living in Hungary. For the design of this research and also in order to ensure the adequate interpretation of the data that is expected to emerge from this project, it is important to be familiar with the designs and results of the currently available international studies on Vietnamese students, as well as the research on other East Asian student groups in Hungary. In this paper, I discuss those parts of an American, an international, and a Northern European study which apply directly to Vietnamese students, as well as two studies on Chinese students in Hungary.

Gabriella Pusztai

SOCIAL NETWORK RESOURCES IN THE BORDER REGION

In this study we have attempted to reveal sector-specific differences in school achievement among last-year secondary pupils in the border regions of three countries. Using the various dimensions of achievement we created a summarising index of achievement. In each region we constructed our regression model by continuously checking our hypotheses during our search for the components of the gross effect of denominational schools. We presumed that sector-spe-

cific differences are not rooted in the social backgrounds of students. Regression models have revealed that there are three essential sources of the effect of denominational schools. The first one is the powerful presence of special attention on behalf of the teacher. It is not based on the curriculum and not part of the hidden curriculum, either. It is extra time and work devoted purposefully and voluntarily to the pupils by the teachers, realised in face-to-face conversations and various programmes organised by the school. The second source is pupils' personal religious practices enabling them to work persistently and ambitiously, act purposefully under strong self-control and respect the work of others (teachers and classmates). The third source is pupils' relationship networks developing predominantly along religious communities and appearing as an indirect consequence of religiosity in that cooperating pupils in the relationship network support one another's purposeful and disciplined academic work.

Tamás Kozma

MINORITY INSTITUTIONS IN THE BOLOGNA PROCESS

New-born (local, regional) higher education initiatives took place in Central Europe, as one of the outcomes of the political transition of 1989–90. The Bologna-process challenges them, since it visualizes national systems in the European Higher Education Area. This study is based on the analysis of the life cycles of 31 local institutions in Central Europe (Germany, Poland, Hungary, Italy, Latvia, Lithuania, Moldavia, Romania, Slovakia, Ukraine). Three institutional strategies have been described to meet the challenges of the Bologna-process: strategy A (integration into the national systems); strategy B (integration to the local societies as opposed to the given national systems); strategy C (developing alternative institutional networks). According to the author, strategy C might be an alternative to the frequently criticised globalisation and bureaucratisation of the European Higher Education Area.

Anna Imre

CHANGES IN SCHOOL NETWORKS, SMALL VILLAGE SCHOOLS

In Hungary the population in small settlements is considerably disadvantaged compared to the population in other settlements of the country. The main reasons for this are the dramatic decrease of job opportunities, the decrease of the value of unskilled labour, transportation difficulties and the decreasing population. The study focuses on the impact of changes in the legal and financial background in education in the first years after 2000. Based on statistical information the study analyses the direction and extent of changes in primary school networks and institutional networks of small settlements in the period of 2001-2007. Further analyses of the data shed light on the characteristics of the local policies in education management and the decision-making environment of small settlements.

Krisztina Jankó

THE SOCIAL EFFECTS OF THE ZONING OF SMALL SCHOOLS

Among the major structural problems of public education, the closure of small schools is an issue which has repeatedly arisen. The results of the PISA-survey indicated that the development of educational competences and the elimination of existing inequalities cannot be achieved separately. The majority of Hungarian schools are unable to counterbalance by pedagogical means the negative effect of social disadvantages on learning performance. Classes tend to be homogenous in terms of the children's socioeconomic background, and this problem is accompanied by the competition for pupils between schools. In this paper, I argue that the weaker results of small schools are primarily due to the social composition of the children attending such schools. Therefore the solution of the problem does not lie in merging small schools as part of a rationalisation process, because larger schools will not be able to eliminate the problems of socioculturally disadvantaged children.

Tamara Takács

THE INNER WORLD OF A UNIVERSITY
A qualitative analysis at the Partium Christian University

Cultural differences should not be perceived as barriers any more in an integrated Europe. Nevertheless, the everyday lives of people living in minorities have not changed considerably. The present study aims to explore and describe the main characteristics of the lives and identities of Hungarian students in Nagyvárad. The methods applied included interviews and personal observations. Biographical data were defined as independent variables explaining attitude and identity – that can be characterised by strong group cohesion and a strong Transylvanian (erdélyi) identity – were defined as dependent variables. Participants in the research were the students at the Partium Christian University of Nagyvárad.

Éva Szolár

THE METAMORPHOSIS OF A MINORITY INSTITUTION

In this study we focus on the establishment and evolution of the new, minority serving higher education institutions after the 1989/90 political transformation in Romania. Our main objective is to answer the question of what kind of challenges has been faced these institutions and in order to cope with these challenges how they changed over time. We will present the Romanian higher education reforms through the lens of organizational dynamics of Partium Christian University, as an institutional case study. We look at the institution, as to one organization which reflect the changing environment (social, political, economic and educational) through their own permanent transformation. In the research (1) in one hand we have been looking for the central institutional themes (legitimacy, regionalism) in the period of the Bologna process, and (2) in other hand we concentrate on the internal changes of functioning (mission and goals, training structure and curriculum, students and faculty, financing and governance).